

DIAGNÓZA "HALLUX VALGUS" A ZLOMOK ŽELIEZOVSKÉJ ANTROPOMORFNEJ NÁDOBY

Ján Lietava

Fragment železovskej plastiky nájdenej v okolí Cífera znázorňuje distálnu tretinu predkolenia s chodidlom, na ktorom sa vyskytuje v oblasti prvého metatarzophalangeálneho skĺbenia výrazná prominencia. Prsty sú vyznačené krátkymi schematickými ryhami, predstavujúce medziprstové priestory. Prvý vryp prebieha šikmo laterálne, ostatné sú rovnobežné s dlhou osou priehlavku. Články prstov nie sú znázornené. Obidva členky sú vymodelované v anatomicky správnej polohe. Chodidlá sú výrazne ploché, ale pretože plastika slúžila ako noha nádoby, nie je možné určiť, či sa jedná o zámer tvorcu alebo následok funkcie.

Diagnóza:

Lokalizácia prominencie v oblasti I. phalangometatarzálneho spojenia je charakteristická pre diagnózu hallux valgus (vbočenie palca).

V súčasnosti táto deformácia chodidla najčastejšie vzniká ako následok poklesu priečnej klenby nohy pri extrémne plochých nohách alebo v dôsledku nosenia nevhodnej úzkej obuvi. Zriedkavejšie je vrodené varózne postavenie I. metatarzu.

Príčinou atypického postavenia palca je svalová dysbalancia svalov, v dôsledku ktorej sa posúva šľacha naľahovača I. prsta z mediálnej do laterálnej polohy od osi prsta a neskôr ťahá palec do valgózneho postavenia. Ten smeruje laterálne a tlačí sa do priestoru II. prsta a nakon sa ukladá nad alebo pod neho.

V prípade zlomku plastiky z okolia Cífera môžeme s vysokou pravdepodobnosťou akceptovať diagnózu hallux valgus, a to napriek tomu, že tvorca lokalizoval deformáciu až do oblasti proximálneho falangu palca, čo by mohlo viesť k úvahám o možnom zápale alebo nádore. Priečne postavenie palca však dostatočne potvrdzuje prvú diagnózu.

Diskusia:

V paleopatologickom a archeologickom materiáli nachádzame dôkazy jednoznačnej diagnózy hallux valgus pomerne zriedkavo. Na území bývalej ČSFR sú doposiaľ publikované iba dva kostrové nálezy z laténskeho obdobia v Makotřasoch (Chochol 1978) a zo stredovekého pohrebiska v Tepliciach (Blajerová 1962). D. J. Ortner a W. G. J. Putschar (1982) uvádzajú nález deformujúcej artritídy I. metatarzu u eskimáckej populácie.

S nízkym historickým doložením halluces valgus kontrastujú etnografické pozorovania u prírodných národov a u súčasnej modernej populácie. Dnes na prvé miesto v etiológii ochorenia kladieme nevhodnú obuv.

Záver:

Zlomok plastiky zobrazuje distálne predkolenie s chodidlom, ktoré je zdeformované vbočeným palcom. Podľa dnešnej medicínskej praxe možno usudzovať, že chodidlo pravdepo-

dobne patrilo staršej osobe. Plochá noha môže poukazovať na príčinu deformácie, ale nemožno vylúčiť, že tvar plastiky bol podmienený jej funkciou (súčasť nádoby).

V kontexte podobných nálezov z prostredia železovskej skupiny vzbudzuje plastika podozrenie, že znázorňuje konkrétne postihnutie konkrétnej osoby vo vyššom veku.

LITERATÚRA

- BLAJEROVÁ, M. 1962: Tělesné vlastnosti středověkého obyvatelstva z Teplíc (pohřebiště při románské basilice). PA, 52, s. 652 - 660
- CHOCHOL, J. 1978: Antropologická charakteristika laténské skupiny z Makotřas. PA, 69, s. 145 - 170
- JENNY, J. J. 1942: Hygiene a oděv. In: Měsíčník Ciba 9, č. 4 - 5, s. 38 - 71
- KOLÁŘ, J. - ZÍDKOVÁ, II. 1986: Nárys kostní radiodiagnostiky. Praha, s. 419
- ORTNER, D. J. - PUTSCHER, W. G. J. 1981: Identification of Pathological Condition in Human Skeletal Remains. In: Smithsonian Contribution to Anthropology 28, City of Washington.
- POPELKA, S. 1981: Hallux valgus, vbočený palec. In: Kolektiv autorov: Lékařské repetitorium, Praha, s. 707
- ŠPAČEK, B. a kol. 1973: Speciální chirurgie I, Praha, s. 716

DIE "HALLUX VALGUS" - DIAGNOSE UND DAS BRUCHSTÜCK EINES ANTHROPOMORPHEN GEFÄßES DER ŽELIEZOVCE-KULTUR

Ján Lietava

Das Fragment einer Plastik der Želiezovce-Kultur aus der Umgebung von Cífer - distales Drittel des Vorderkniees mit Fußsohle darstellend - stellt vom Gesichtspunkt der Paläomedizin her einen seltenen Fall des Aufgreifens der "Hallux valgus"- Deformation in der vorgeschichtlichen Kunstäußerung dar. Im paläopathologischen und archäologischen Material kommen Nachweise eines "hineingedrückten Daumens" relativ selten vor. Aus dem Gebiet der ehemaligen ČSFR wurde bisher Nachweise dafür nur auf dem Skelettmaterial aus dem laténezeitlichen Gräberfeld in Mokotřasy (Chochol 1978) und dem mittelalterlichen Gräberfeld in Teplice (Blajerová 1962) veröffentlicht.

Anhand der gegenwärtigen medizinischen Praxis kann vorausgesetzt werden, daß die Fußsohle eine ältere Person darstellen sollte. Die gesamte Ausführung der Praxis erweckt den Eindruck, daß sie eine genaue Darstellung einer konkreten Person ist.